

Üliõpilaste Geht

№. 6

1916

III. aastakäik

J. Mällo trükk

Tartus.

Sisu:

1. Hans Leppik † 145
2. J. Naaris. Raske ülesanne 146
3. P. Treiberg. Veel kord Peetrilinna organisatsiooni vahekorras. 152

Kirjandus

4. J. T-n. Üliõpilastüübid uuemas Eesti ilukirjanduses 156

Organisatsiooniõ.

5. MEÜS-i aruanne 1975/76. 166
6. J. Naaris. Väike palve 168
7. E. ü. org-de vahekorras 169
8. T. Nälggi kapitali juure asutatava ü. org-de vahelise eksp-toimkonna eelnõu 171

Toimetusele tulnud kirjad

- 172

Välised teated.

- 175

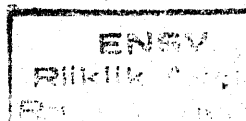
ÜLIÕPILASTE LEHT.

EESTI EDUMEELISTE ÜLIÕPILASTE
HAALEKANDJA.

Nr. 6.

Tartus.

1916.

Hans Leppik †.

22. septembril 1916. a. langes Galitsia väerinnal Huto-Nova all korp. Fraternitas Estica liige lipnik stud. theol. Hans Leppik. Kadunu põrm toodi kodumaale ja Maeti Paistu surnuaiale.

Hans Leppik sündis 2. okt. 1893. a. Viljandimaal, Holstre vallas, Punabu talus. Seitsme aastaselt astus ta Viljandis asuva

J. Suppi algkooli, kust ta pääle selle lõpetamist E. Heine era-gümnaasiumi astus. Kahe aasta pärast läks ta Tartu kroonu gümnaasiumi üle, mille ta kevadel 1913. a. lõpetas. Sellesama aasta sügisel astus ta Tartu ülikooli usuteaduse jaoskonda ja korp. Fr. Estica liikmeks. Sõjaaegiste kitsaste olude tõttu astus ta kevadel 1915 vabatahtlikult Vladimiri sõjaväekooli, pääle viimase lõpetamise sügisel selsamal aastal määrati ta tagavara pataljoni teenistusse. Juulikuul 1916 saadeti ta Galitsia väerinnale, kus ta 22. sept. 1916. shrapnelli kuuli läbi surma sai.

Tartus viibides võttis kadunu korporatsiooni elust elavalt osa. Ta oli kaasvõitlejate seas lugupeetud ja tuntud, kui hääsüdamine seltsimees. Tema viimastest kirjadest paistab välja palavam soov veristele lahingutele selga pöörata ja kodumaale tagasi tulla, et oma ülikooli tööd jätkata, kardab aga, justkui aimates oma saatust, et see soov enam täide ei lähe. Paha aimdus läks täide rutemini kui keegi seda karta teadis. Tartu Eesti üliõpilaskond tõi esimese ohvri. . .

Raske ülesanne.

Läinud kevadel pühitseti Eestimaa talurahva 100 a. vaba põlve, lauldi nagu kord ja kohus ditürambe ja suisetati viirukit; pärast kajas aga lahkeli, mis jällegi kord tunda andis, et kõik korras ei ole. Ajalehis kurdeti: linn ei olla enam maad tahtnud tunda. „Lootuse“ aias olla puudunud meie literaadid, pidusöögil ei olla ühtki vammust olnud frakkide seas. Kui palju kuuleme analoogilisi ohkeid: vana, senni nii pühaks peetud „rahva“ ühtluse mõiste on ragisemas igal pool, kui kurva meelega seda ka nähakse; on kadunud nii ideeline monopol, kui ka aineeline ühtlus, maakultuura idee fixe, mille küljes me ikka veel tammume, hävib vähehaaval.

Üksikute kihtide kristallisatsioon läheb energiliselt, käärimisest annab tunda kas või vastavate artiklite rohkus, mis kirjutatud viimasel aastakümnel; tähendatud protsess on kõige intensiivsemalt tunda meie „seltskonnas“ — literaatide ringkondis, mis püüab oma maa ja alevi traditsioonidest lahkuda, kuhugi selguseni aga siiski jõudnud ei ole. Nii amorf kui meie seltskond, nii kindluseta on välised läbikäimise vormid.

Praegu on suur vetelagunemise aeg Eesti seltskonnas: ta laieneb, juure tuleb Eesti isiklik ja põline aadel — sõja vili, juure tahab tulla suur hulk sõjaaegseid *homines novi* — kuidas nad kõik

ühte sulavad, mis moodi tuleb uus sulatis, kuidas jääb lugu läbikäimise vormidega — kõik on selgusetu. Omal ajal, XVII. ja XIX. aastasadade vahel sündis vanast aadelist ja uuest rahavarandusest täitsa uus seltskonna kiht, mille tuumaks oli uus rikkus, kooreks esialgu feodaal eluviis, marchands, tradesmen olid paarisaja aasta pärast seigneurs, gentlemen*), meil peaks kogu protsess kergesti minema, puudub ju meil seltskond, mil traditsioonid. —

Ta tuleb aga.

Käesolevaga tahaks käsitada väikest osa ülemaal toodud küsimusest, tahaks puudutada küsimusi, mis just praeguse ülemineku aja tõttu nii tunduvaks läinud, nimelt vaadelda meie seltskondlikku kasvatust, peaaesjalikult läbisaamises, vastastikkuses läbikäimises. Võtan isegi seda veel kitsamalt: meie üliõpilaskonnas. Tähendan, et ma seltskondliku kasvatuse all mitte ei mõtle välist osavust parketil liikumises, vaid mõjude kompleksi, mis suudavad luua intelligent inimese, iseenesest mõistetav, et sellega ühinema peab vastav väline koor.

Ajal, kus üleüldine üliõpilaste arv kümnetes köikus, kus üliõpilaste organisatsiooni väljaspool Tartut ei olnudki, oli kõik lihtne: paljuist raskeist küsimusist aitasid üle väliselt omandatud Saksa seltskonna kombed, ideeliselt oli ühendamas töö rahva kasuks, mingi vahekorra vajadusest ei võinud juttugi olla. Mida enam aga suurenes üliõpilaskond, seda kirjumaks muutus ta kokkusead nii majandusliku seisukorra, kui ka vaadete, kasvatuse (Vene koolid!) j. m. poolest, unus vana Saksa kasvatuse, asemele ei olnud midagi panna. Erinemine läks ikka kiiremalt, esialgu küll vaadete kujunemises, — välises läbikäimises oli ühtlane laad: kõik olid seltsimehed poliitilise töö mõttes. Pärastisel, praegusel mõõna ajal tuli erinemine ka mujal, seltsimees sai teisi nüanse — kaasseltslase, kellest loota võib, et ta igal ajal valmis on oma kaaslase eest välja astuma.

Praegu võib isegi teatud vahesid leida Riia ja Tartu üliõpilase vahel, viimane erineb jällegi Peetrilinna ja Moskva omadest. — Märgata võib organisatsioonides kasvatusprintsipi tõusu — mohikaanlastena paistavad mehed, kes taalakult seltskonna vormide täitmise vastu võitlevad, kes mingi traditsiooni ei taha maksvaks tunnistada. — Viimasel ajal ilmub uus termin: kaasvõitleja, sõnamis seab piire**).

*) Sombart, Luxus und Kapitalismus. München und Leipzig 1913.

**) Huvitav oleks teada, kas oli selle sõna loojal silme ees Greeka sümehos ehk harilik korporatsioonide kommiliton.

Läbikäimise vormide ühtlus oli juba ühel osal — korporatsjoo-
nidel, kuid ka nende kultuur on sellevõrra noor, et vaaruma hakka-
miseks on vaja ainult esimest välist tugevat hoopi; mulle näib,
nagu oleks praegusel ajal pärast värvide kandmise keeldu meie
korporandid hulka kaotanud omast korporatsjoo-
nist. Ei tahaks võrdlemata jätta seda nähtust vastavate oludega teiste rahvuste
korp. juures; võtan näitukseks Riia nooblimaid korporante: Poola
mehi. Värvide keeld käis ka nende kohta, ometi olid mehed
oma tegudes ja olemises ka ilma vormimütsita tunda. Seda
tõendama hakata meie kolme linna korp. kohta ei julge ma.
Näib, nagu tahetaks meil korporatsjoo-
ni, s. t. teatud välist
aristokraatlikku vaimu näha esimeses reas värvides, siis alles muus.

Mineva-aastased vaielused pro ja contra korporatsjoo-
ni näitasid
meile ka distipliini ja traditsjoo-
ni väärtust, pääletungijad ei
rääkinud oma soovitud vormest midagi; iseenesest mõista, et selt-
sid, kui mitmekesine, enam vähem korraldamata mass korp. vas-
tuideaalina esineda ei võinud. Rääkimata korraldusest jäävad seltsid
ka maha oma seltskondlise abituse tõttu, mida arvan ka kirjutada
võivat meie „maakultuura“ arvele. Alalise rahvatöö pärast ei
saanud seltsid mahti tähelepanekut pöörda distipliini ja kasvatus-
e pääle, alles viimasel ajal on märgata tunduv muudatus. Palju
raskusi teeb ja saab veel tegema meie välise seltside vaba kord,
millest oleneb nende urmjas värv, nii et mõnigi juhtub, kes aru
ei taha saada, et üks organisatsjoo-
ni liige kannab teatud vastutust
ka teiste kaaslaste sõnade ja tegude eest.

Praegu on aga lugu alles nii, et instituuti, nagu au-
ja vahet kohus, ei võeta mitte kui iseenesest mõistetavaid tarvilisi
asutusi, vaid neid tuleb alles tutvustada, seletada ja nende tarvet
selgitada.

Kavatsetakse üldist liitumist, selle tegelikuks läbiviimiseks
aitavad palju kaasa kõik ühisettevõtted — kõike seda jõuab aga
takistada ühtluse puudus välises läbikäimises; vahetorganisats-
joo-
nide üksikute liigete vahel on veel selgusetum, olenedes sise-
mise korralduse ja kasvatus-
e skaalast.

Meil otsiti eeskujuna vanemate haritlaste ja seltskonnategelaste
juures — kindla seltskondliku kasvatus-
e puudus ei jätnud ka siin
avaldamata oma halvavat mõju; Eesti intelligentsi lapsekingade
ajal oli kõige suurema tähtsusega üldiste küsimuste juures
argumenteerimine *ad hominem*, praegu on lugu seesama: kõigile
pidi silma paistma sätendav pärl, mille kinkisid hiljuti Eesti hari-
tud ilmale kaks vanemat seltskonna tegelast, kel lugupeetud koht

meie kultuura loos. Kahjuks on ses asjas kodumaa eeskujude mõju ka meie organisatsioonide juures märgata, nii et imestada ei tule, kui vastastikkuses võistluses vaimliste väärtuste asemel füüsiliselt tugevamad liikmed mobiliseeritakse organisatsiooni au kaitseks.

Mõjuvaks faktoriks seltskondliku kasvatus juures peaks olema perekond: kui vähe on meil aga perekondi, kus juba paar põlve on kõrgema haridusega mehi, kõik teised on traditsioonita kütisetegijad. Kunas suudab meie perekond selleks midagi tegema hakata, on raske vastata.

Vene keskmistest seisustest seltskond, mis meie omast palju vähem, ei paku arvustajale kuigi rahuldavat pilti, nagu seda näha A. Isgojevi artiklist; „Intelligent noorsoost.“*) Artikkel põhjeneb materjali pääl, mida andnud eradots. M. Tschlenovi ankeet suguelu küsimuste kohta Moskva üliõpilaskonnas. Toon üksikuid arvused, lootes sellega anda materjali võrdlemiseks.

Ankeedi küsimusile vastasid 2150 üliõpiasst, kellest 60% isad vähemalt keskharidusega. Pool vastanuist tunnistas, et neil ei ole perekonnaga mingi vaimlist sidet; 1706 üliõpilast vastas küsimustele, kas perekond mõjuseetiliste ideaalide, esteetiliste maitsete arendamise pääle, — neist 56% eitavalt, 44% jaatavalt. Perekonna mõju kindlama ilmavaate loomise juures tõendasid 1794 vastanust 58%, 42% eitas seda. Fakulteedi teadliku valiku pääle mõjus perekond ainult 16% juures.

Materjal vastavateks küsimusteks puudub mul, meil omal ajal toime pandud ankeeti tabas harilik Vene „materjalide“ saatus, mille ilmumist õigeaks ajaks kunagi oota ei või. Oleme juba sellega panetanud ja harjunud; kui viimaks see ajalooline materjal peakski ilmuma, oleksime ka tänulikud. — Nii palju võib aga siiski eeldada, et meil perekonna mõju eetiliste, esteetiliste j. t. huvide arendamises veel vähem oli, kui ülemal toodud Moskva üliõpilaste näitus. Kui juba lugu nii on üliõpilastel, kelle perekonna isad vähemalt 60% keskharidusega olid, mis jääb meie kohta ütelda, kus ainult 10% meesüliõpilastest isa vabast elukutsesest oli (naisüliõpilastel — 9,5%) alaline valus küsimus on ju vahekord haritud poja ja vähese haridusega isa vahel. —

Edasi aga. Tschlenovi ankeet näitab, et $\frac{2}{3}$ üliõpilastest puudus perekond, kes oleks aitanud kasvatada lugupidamist naisterahva vastu, kuis meil sellega lugu, on jällegi võimatu näidata arvude puudusel. Illustratsiooniks toon siiski ühe juhtumise:

*) Вѣхи — Сборник статей о русской интеллигенции. 1910.

meesüliõpilaste organisatsiooni liige näeb avalikus kohas — restoratsiooni rõdul — naisüliõpilast; varsti on vastav jutt lahti ja kui meesüliõpilast tahetakse vastutusele võtta, siis salgab ta nad maha. — Arvan, et ainult meie umbse alevi õhkkonna ja seltskondliku takti puudusega võib seda seletada. Et aukohut ei olnud, võib ju seletada lugupidamisega naisterahva vastu selle määrani, mis kõrvaldab iga võimaluse haavamiseks, fakt räägib aga selle vastu.

Praegu ei ole meil abi perekonnast, loodame temast tulevikus kõige paremat; ainukese õpetajana jääb ikkagi üliõpilaste organisatsioon, — raske ülesanne on ta täita, sest lood on pahad.

Ei taha omi mõtteid põhjendada *modo geometrico*, toon sellepärast jällegi paar näitust reaalelust. Kui hoolega taktitundest kinni peetakse organisatsioonide vahel, võib järeldada järgmisest faktist: mitu üliõpilaste organisatsiooni kavatseb pidu toime panna; töötamas on seltslased ja korporandid; äkki teevad esimesed ettepaneku, et korporandid katuksid pidule ilmuda värvideta, mis pidu paremat kordaminekut tagaks, — arusaadav, et see lähedaks läbikäimiseks tõuget anda ei võinud.

Üksikute liigete, — kaasvõitlejate vahekorra võimalusest tooksin teise fakti: korporant on seltslast „aasinud“; viimane, end haavatuna tundes, saadab väljakutse auasja õiendamiseks, seda ei võta aga korporant vastu, seletades, et tal puudub garantii julgeolekuks, kas kõik seltsiliikmed võivad igal ajal vastutust kanda oma tegude eest. Alles asja harutamine konvendil muudab ta arvamise.

Tein paar teravamajoonelist juhtumist, ei või kahelda, et samalaadilisi arusaamatusi nii mõnigi kord juhtub.

Meie korporatsioonid seadsid enesele muu seas ka sihi kasvatuse teel luua paremat kihti, ootamata, kas välised tingimised nii kaugel. Ettevõtte ei õnnestanud just hästi, kuid selles pole nemad süüdi — luua tuli põhjatul pinnal. Meie üleüldise autodidakti seisukohalt välja minnes oleks selleks vaja ehk ka naiskorporatsiooni?

On olemas veel läte, kust ammutada võiks vastavid väärtusi, see on osavõtmine teiste rahvaste seltskondlikust elust, sellest on aga vist senni õige vähe abi olnud, — on tuttav, kui vähe eestlane armastab võõrarahva seltskonnas liikuda. Oleks aeg ka siin meie poolelise kubermangu poliitikast lahti ütelda.

Tahaks tarvitada meie kohta N. Berdjäjevi sõnu Vene rahva kohta (Утро России, 286[1916]): „Me peame saama eurooplasteks, kuid mitte mõttes, et saada shovinistideks Europa moel, täidetuna

rahvuslise erineamise, põlguse ja vihavaenuga. Oleme eurooplased ja veel rohkem, kui nemad ise, ses mõttes, et kõrgema kraadini potentsiaalselt eneses kanname universaal, üleüldisnimelist (всечеловеческое) algust, arusaamise ruumikust, vaadete laiust, oskust uusi kujusid võtta...“

Meil seisab rahvaharidus kaunis kõrge järjel, isiku haridus aga alles nii madalal — kui jällegi faktide küljest asja juure minna, siis juhiks PEÜS:i ankeedi kurioosumite juure, mis vastustes leida. — Vaimliste huvide eest hoolitsevad juba keskkoolis põrandaalused ringid, üliõpilaste organisatsioonid edendavad seda veel suuremal määral, kuid ainult teatud piiril: valitsevad sotsiaalteadused. Kuhu jäävad aga näit. esteetilised küsimused, tutvus kirjanduse, teatri, kujutatavate kunstide vooludega j. n. e. kas ei oleks just praegu aeg lähemale astuda ilule, ajal, kus nii palju närust ja roppust, et tunda kunsti katartilist, puhastavat mõju.*)

Meie ühiskonna, ütleksin — seltskonna kardinaalviga otsides jõuab J. Kompus trööstita otsusele: „Mida võiks siin kui algupärast nimetada — eestilist, see juures positiivist esinemises, ülesastumises, eneseavaldamisviisis, mis meie haritlasi, kui Eesti haritlasi iseloomustaks, pääle teatud kohmakuse välimuses, nurgelisuse liigutustes, teatud labase hooletuse ehk ärituse puhul taktipiiridest üleastuva hoolimatu jõhkruuse kõneviisis, teatud jämeda-joonelikkuse tundmuste avalduses rõhuva enamuse juures... Ja tõesti, nagu me ise vormita, nii on ka kõik meie elu avaldused vormita.“ — Kahju et sellest on vaikides mööda mindud.

Asja paranduseks astuti samme, organisatsioonide vahelises läbikäimises pidi tahtmata vahekorra küsimus otsustatama. Juba a. 1911 tegi REÜS ettepaneku vahekorda luua, pääle ühissettevõtete korraldamise oli tervel kavatsusel päärõhk vahekorras olevate üliõpilaste tüliasjade õiendamine. Ettepanek jäi tähelepanemata. Nüüd on uuesti harutusel vahekorra küsimus, on olemas uued ettepanekud: PEÜS:i ja EÜS:i omad. Esimene korraldab ainult kindlamal joonel asemikkude kogu ja osavõtmist ühissetevõttest (P. 13. „vahekorra alla lähevad kõik sennised ja tulevased ühised ettevõtted“), läbikäimise vormidest ei ole sõnagi, EÜS:i oma on kõige täielikum, vahekorras olemise mõiste on kõige mitmekülgselt võetud (P. I. „Vahekorra otstarve on Eesti üliõpilastele võimlust anda üksteist tundma õppida, ühiseid ettevõtteid teaduse, kunsti, kirjanduse ja spordi põllul toime panna, ühiseid asutusi

*) Täheandan siiski, et esteetiliste küsimuste käsitamiseks ometigi suurel määral mõjuda ei tohiks Sookratese mõiste „prõsti kalón“.

elule kutsuda ja vahekorras olevate organisatsioonide ja ka eri-organisatsioonidesse kuuluvate liigete vahekorda, tüliasju j. n. e. õiendada“). Üksikute üliõpilaste vahekorra korraldamise punktid näivad REÜS:i omaeegse ettepanekuga õige ühtlased olevat.

Raske saab olema vahekorra projekti täielikult läbi viia, meil ei loeta veel tarvilikuks vormilist vastutuse andmist; kui see ka otsuseks tehakse, ei või ikkagi veel kindel olla ta tegeliku läbiviimise juures igal pool. Palju oleks veel sisemist tööd teha.

Kordan veel: seltskondlikku kasvatust ei anna veel meie oma seltskond, muu rahva omalt ei viitsi me palju õppida, ainukeseks kasvatajaks jääb esialgu organisatsioon. — Selle läbiviimiseks oleks vahekorra loomine suur samm edasi; on ka veel teisi asju, mis lähemal korraldusel silma paistavad: kohustunde nõrkus, vähene huvi oma organisatsiooni töö vastu j. m. . . Tähtsuseta ei ole ka V. Neggo postscriptum ta artiklile „Ül. L.“ nr. 1 s. a. soov üliõpilase mõistele kindlamaid piirjoone tõmmata. Olgugi et selle läbi mitmel pool hulk huvitavat elementi eemale jääb, ometi võidaks üliõpilaskond ja pärast seltskond kindlama piiritlemise läbi. Praeguste lahtiste värvate poliitika juures ei ole ime, kui mõnel pool liikmeks vastu võetakse mehi, kes alles üliõpilaste organisatsiooni liikmena abituuriumi teevad ehk kelle juures kaheldakse, kas nad üleüldse liikmed on.

Tallinnas.

J. Naaris.

Veel kord Peetrilinna Eesti üliõpilasorganisatsioonide vahekorras.

(P. Mägi kirjutuse puhul.)

Üliõpilaste Lehes nr. 5 a. 1916. vaatleb Paul Mägi pike-malt Peetrilinna Eesti üliõpilasorganisatsioonide vahekorda ja jõuab sel vaatlusel kaunis pessimistlikuile otsusile. Mägi vaated ei vasta aga kaugeltki asjaolude õigele seisukorrale ja sellepärast tundub tarvilikuna need vaated siinkohal lühidalt harutuse alla võtta, et osalt nende ulatust tublisti piirata või osalt neid täielikult tagasi tõrjuda.

Tähendan alguses, et M. viimases kirjutuses ka mõnedki õiged tähelepanekud, mõnedki asjalikud ettepanekud leiduvad. Nii ühinen omalt poolt M. arvamistega Peetrilinna kahe vähema Eesti üliõpilasseltsi „Ilmarise“ ja „Taime“ kohta. Ei või salata, et tä-

hendatud seltside vahekord Peetrilinna suuremate üliõpilasorganisatsioonega vormiliselt mitmete puuduste all kannatab, nii et selle selgitamine kas M. poolt ettepanud mõttes või mõnel teisel kujul juba lähemas tulevikus ette peaks võetama.

Samuti ühineksin isiklikult M. ettepanekuga tulevikus uus kõigile Peetrilinna organisatsioonele vastuvõetav omavaheline läbikäimise vorm luua. Ootan huvitusega, et M. oma lubaduse teostab, edaspidi selles küsimuses pikemalt sõna võtab või isegi esineb täielikumalt välja töötatud ettepanekuga.

Praeguses kirjutuses tahtsin ma aga peatada teistel M. poolt esitatud väiteil, nimelt neil, mis vastuvaidlemiseks põhjust annavad.

Mägil on Peetrilinna Eesti üliõpilaskonnale paljugi ette heita. „Vaenulik olek, läbikäimise puudus ühelt poolt, umbusaldus, takti puudus teiselt poolt, siis võitlus seisukoha pärast seltskonnas, avaliku arvamise ees, ajakirjanduses — see kõik sünnitab sarnase olukorra, mis ainult väga pessimistlikult lubab tulevikku vaadata.“ — niisugune on M. üldine mulje päälinna Eesti organiseeritud üliõpilastest. Milles leiab aga M. kõiki neid hirmsaid asju? On tal tuua mõjuvaid näiteid oma rabavate väidete illustreerimiseks? — Tundub, et ei.

Küll püüab M. silmnähtavasti mitmeid asjaolusid oma pääteesile kasulikus mõttes seletada. Nii kirjutab ta, näit. „Põhjala“ ja PEÜS:i vahekorda harutades: „väliselt näib kõik korras olevat, vahekord hää, sõbralik läbikäimine üksvahe... Kuid kui lähemalt vaadelda... jätab ka siin seltside vahekord paljugi soovida järele.“ Nimelt paistvat M. seletuste järgi traditsiooniline umbusaldus, mis 1909. aastast pärit, üksikute liigete juures väga tihti silma. Päälegi „on nüüd vanale traditsioonile ka uus allik juure tulnud: — võistlus! Noorte liigete juure muretsemine, endale seisukoha omandamine kohalikus Eesti seltskonnas, kodumaal, ajakirjanduses — see ei ärata tahtmata mõnikord mitte kõige sõbralikumata vahekorda.“

Neid ridu esimest korda lugedes pidin tahtmata naeratama. Nii ootamatuina, väljamõelduina, otsituina tundusid need P. Mägi harutused. Paljuist M. poolt esitatud nähtusist kuulsin esimest korda, ehk ma küll arvan ennast viimasil aastail küllalt lähedal seisnud olevat P. E. üliõpilaskonna elule.

Vastastikkune umbusaldus üksikute „Põhjala“ ja PEÜS:i liigete vahel? — See näib viimasel ajal olevat peaaegu täitsa raugenud. Valitseb ju isegi M. enese teadetel nimetatud seltside vahel hää vahekord, sõbralik läbikäimine. Ja kuigi M. endiste

tülide reministsentsena mingisuguse umbusalduse avaldamist vast mõnel üksikul juhtumisel võis konstateerida, siis ei anna see asjaolu veel küllaldast alust M. arvamisele, nagu päranduks endine umbusaldus ikka noorematele edasi.

Veel imestamapanevam on tõendus, et just viimasel ajal kahe P. E. suurema üliõpilasseltsi vahel mingisugune äge võitlus lahti olla puhkenud. Tõepoolest ei ole aga viimaste aastate jooksul märgata olnud midagi sellelaadilist. Mis puutub noortesse liigesesse, siis on Peetrilinna organisatsioonid nende hankimisel alati üles näidanud tähelepanavat tagasihoidlikkust. Niisugune „keelimine“, mida mujal pool uue õpiaasta algusel võib märgata ja mis mõneski noores üliõpilases on äratanud kõige suuremat võõrastust, niisugune noorte liigete „juure muretsemine“ on minu teada P. E. üliõpilasorganisatsioonile täitsa võõras nähtus. Ka ei ole mul silma paistnud, et päälinna seltsid mingisugusel teisel pääletükkival kujul oleks üksteisega võitu hingede jahti pidanud.

Et aga PEÜS. ja „Pohjais“ mitte ainult sellega ei lepi, millest praegu jutt oli, et nende vahel M. tõenduse järele lausa võistlus käimas oma seisukoha omandamiseks kohalikus Eesti seltskonnas, kodumaal, ajakirjanduses — ma ei tea, missuguste nähtuste pääle põhjendades niisugused otsused on tehtud, kuid ei mina ega ükski teine tegevamist päälinna Eesti üliõpilasist, kellega ma nende huvitavate teadete kohta jutus olnud, ei tea kõige selle kohta midagi.

Ja kuigi oletada, et asja seisukord nii, nagu M. seda kirjeldab, siis oleks ju tema enese esimene kohus selle üle aina rõõmu tunda. Eks olnud see ju Paul Mägi kes „Üliõpilaste Lehes“ nr. 6. 1915. a. Peetrilinna Eesti üliõpilastele nende indifferentisust päälinna Eesti seltskonna ja selle ettevõtete kohta ette heitis ja kaebas, et nad kinni ei katsu hoida elavat kontakti kodumaaga!

Ja mis sellestki paha oleks, kui päälinna Eesti üliõpilasseltsid oma kiiduväärt ülesannete teostamisel satuksid üksteisega ausasse võistlusse?

Ei eita ju M. ise võistluse häid omadusi, ta leiab ju ise, et „vaba võistlus teeb seltsi elu palju huvitavamaks, elavamaks, intensiivsemaks, ettevõtlikumaks, iseteadvamaks“!

Kuid, kordan, M. poolt esitatud nähtused ei ole — kas selle üle rõõmustada või kurta, see on teine küsimus — viimasel ajal enesest annud mingi nähtavat tunnistust.

Mis puutub ettepanekuisse mõlemat suuremat seltsi ühendada, siis avaldab M. selle kohta täitsa vastuvõetavaid arvamisi. Ainult

nende põhjuste hindamisel, mis selle ühendamise vastu ette toodud, ei suuda M. minu arvates leida õiget proportsiooni. Ta paneb päärõhu takti puuduse, arusaamatuse, vastastikkuse umbusalduse ja tehnilist laadi küsimuste pääle ja näib põhjused mõtteliste lahku minekutele andvat hoopis vähema tähtsuse. Kuid ometi on just viimased selle küsimuse harutusel ikka ja alati mõlemalt poolt rõhutatud.

Mööda minnes puudutab M. ka niinimetatud „surnud liigete“ küsimust, mille kohta vaja oleks pikemalt sõna võtta. Selle keerulise küsimuse lähem harutamine läheks aga käesoleva märkuse piiridest välja, ja sellepärast on ehk otstarbekohasem see küsimus edaspidi käsilusele võtta iseseisvas artiklis.

Et Peetrilinnas seltside ja korporatsiooni vahekord mitmeti mitte täitsa loomulik ei ole, selles on Mägil paraku õigus. Muidugi teada on aga teine küsimus, missuguste põhjuste arvesse see nähtus tuleb panna, kas siin niinimetatud taktipuudus, mida M. armastab rõhutada igal kohasel või kohatul juhusel, päärõlli mängib, või peituvad selle nähtuse põhjused sügavamal — ilmavaatelistes lahku minekutes, aumõistetest iseviisil arusaamises, ühe sõnaga „usutunnistuses“, nagu neid asju M. tahab nimetada.

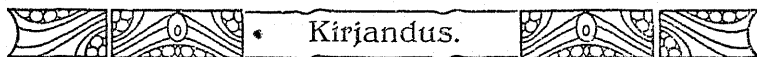
Ühineksin täielikult M. sooviga uue kõigile vastuvõetava omavahelise läbikäimise vormi loomise kohta. Kuid ma ei jaksa jagada M. usku, nagu oleks tulevikus kunagi võimalik kõiki lahku minekuid kõrvaldada, maha matta. Isesugune hingelaad, isesugused poliitilised ja ühiskondlikud tõekspidamised, isesugused aumõisted saavad ka tulevikus nii päälinnas kui ka mujal Eesti üliõpilaskonda lahutama mitmeks eri organisatsiooniks, kelle vastastikkune vahekord ühel või teisel põhjusel lähedam või kaugem, külmem või soojem võib olla. Kuid see paratamatu asjaolu ei tõhiks siiski omavahelise läbikäimise alalhoidmisele niisuguseid tõkkeid teha, nagu see senni sündinud.

Pateetilisil sõnul kurdab M. seda kahju, mis P. E. organisatsioonide jahe vahekord toonud. „Kui palju läbi viimata projekte, pooleli jäänud ettevõtteid on just selle vahekorra tagajärjel sündinud“, hüüab ta. Minu arvates ei ole neid projekte küll jumal teab kui palju olnudki ja päälegi tuleb ehk mõne hää algatuse nurjaminek sõja arvele panna, mis ju päälinna Eesti üliõpilaskonnas suurt lagastamise tööd teinud, paljudki agaramad jõud vaenuväljale nõudnud, praegugi luupainajana seltsielu pääl lasub ja iga laialisema ettevõtte läbiviimisele seab ülepääsmatuid takistusi.

Teadagi ei või aga salata, et ka praegusteski oludes P. E. üliõpilaskonnas vaja läheks väikest õhupuhastust. Ja sellepärast

kirjutaksin ma häämeelega alla M. soovile, et üksikud rühmkonnad teineteist vastastikku rohkem tundma püüaksid õppida. Sest ainult sel teel võiks, näit., ära kaduda mõnel pool sagedasti avalduv tüütav kalduvus iga vähemagi sammu tagant välja lugeda salajast kõrkust, sihilikku ja tahtlikku haavamispüüet jne. Ja süis saaks vast Paul Mägi ka lõpuks ise aru, et see viis millega ta oma kahes „Ül. Lehes“ ilmunud artiklis päälinna üliõpilaste elu püüab analüüeerida, vähe põhjendatud süüdistusi tõsise näoga ette kandes, oma juhuslikka isiklikka muljeid ja vääroletusi terve päälinna Eesti üliõpilaskonna kohta huupi üleüldistades, et niisugune teguviis kaunis kahtlane abinõu on üksteise lähendamiseks ja lahkuminekute mahamatmiseks.

Peeter Treiberg.

Üliõpilastüübid Eesti uuemas ilukirjanduses. *)

Üliõpilaskond — valmiv intelligents — koosseisev otsimiste ja arenemise ajajärgus isikuist, kelle vaimline ning hingeline elu väga intensiiv ja mitmekesine, moodustab huvitava ühiskondlise probleemi. Ta eluavalduis sünnib määratumatul hulgal vaimlisi protsessesse: otsitakse uusi aateid ja teid, muudetakse ilmavaateid, harrastakse elu, annutakse vaimustusile ning maitsmisile ja elatakse läbi mitmesuguseid murranguid. Sarnase elulikkuse tõttu on üliõpilaskonna eluavalduised suuremate kultuurirahvaste kirjandusis suurt vastukõla ja käsitust leidnud. On loodud pikemaid töid, mis käsitavad igakülgset üliõpilaskonna elu tema laiemas ulatuses. Vaatleme näit. Vene kirjandust. Sääb on kirjanikke, kes loonud palju elulisi tüüpe ning kujusid. Nii kõige päält Andrejev, Arzõbašev Garin ja teised, vanemist, nagu Turgenev, Tolstoi rääkimata.

Meil Eestis, kus elu avalduse võimalused ning tingimised koguni teised, kus kõik nii ühiskondline kui vaimline tegevus esineb vähemas mõõdus, on asi hoopis teistsugune. Meie omame tähelepanemiseväärilisi kirjanikke, kes on saavutand mitmeti häid resultaate mitmesugustel aladel, kuid võib vaevalt juttu olla meie ühiskondlise elu üksikasjalisest kirjeldusest ja ta kõikide probleemide käsitusest.

*) Referaat, ette kantud EÜS:i KTO:s 14. 11. 16.

Üks vähe kirjanduses peegeldund ja käsitatud Eesti ühiskondlise elu aladest on meie üliõpilaskond. Ei või ütelda, et see kvantitatiivilt nii oleks. Sugugi mitte. Küll aga kvalitatiivisest küljest. Üliõpilaskujusid leidub meil võrdlemisi rohkesti, peaaegu iga kirjaniku juures, ja üliõpilaskonna elu käsituseks pühendud Eesti trükitud kirjanduse lehekülgede arv ei ole sugugi väike. Kuid nende kujude lähemal vaatlusel selgub, et need enamasti kahvatud, elutud kujud, millel vähene kirjandusline tähtsus ning ühiskondline huvi. Veel vähem pakutakse üliüldistavaid pilte üliõpilaste elust.

Vaadeldes mainitud ala kirjandusajaloolises järjekorras, selgub, et Eesti vanema jao kirjanikkude juures ei ole peaaegu mingisugust üliõpilaste elu kujutust. Kui vahel esinevad nende töis mõned üliõpilased, siis on need suuremalt jaolt ainult nimed, millel puudub igasugune tähtsus ja tüübiline füsionoomia. See seletub suuremalt jaolt sellega, et vanemad kirjanikud olid vähe tuttavad üliõpilaskonna eluavaldustega, tundes neid ainult välispidiselt. Mõned neist tarvitavad üliõpilaste nimetust oma jututegelaste juures, et näidata oma teose ümbruskonna ja miljöõ kultuurilist tasapinda ehk et tõsta huvitust oma töö vastu. Nii näit. Eduard Vilde ja Juhan Liiv. Tundes üliõpilaskonda ainult välispidiselt, ei suuda nad oma üliõpilaskujudele mingisugust jume anda, jäävad paljad nimetused, mis meile midagi ei ütle. Kui jumetud on Juhan Liivi üliõpilased Mihkel ja Kaarel jutus „Onupojad“!

Asi muutub, kui vaatleme uuemaid kirjanikke, esile astuvid viimase kümne aasta jooksul. Nende seas leiduvad isikud, kes ise üliõpilased olnud, kes läbieländ nende eluavaldused ehk jälle need, kes olnud lähemas kontaktis üliõpilaskonna ja tema läbielamistega. Sel põhjusel leiame meie omas uuemas ilukirjanduses üliõpilaskujusid ja tüüpe, mis esinevad enamvähem elulistena, millel ei puudu ühiskondline ehk kõige vähemalt kirjandusline huvi. Kuid siiski meie ei leia ühtegi igakülgselt kujutatud üliõpilastüüpi. On enamasti, mis kujutatud ning nähtud ühest iseloomjoonest ning mis selletõttu vähe tähtsad üliõpilaskonna tundmaõppeks ning iseloomustuseks.

Meie uuemas kirjanduses esinevad järgmised üliõpilastüübid. Kõigepäält Aino Kallas'e Ants Raudjalg ja Pärt Madisson („Ants Raudjalg“) siis F. Tulgase „Felix“ („Kahel pool seina“ — Liivakell), A. Tammsaare Karl Raismik, Arthur Kulno, Rein Muhem („Noored hinged“) ja Robert Muidu („Üle piiri“); Bernh. Linde Anton Berg, Paukson („Heitl. ilmad“), Mait Metsanurga Anton („Isamaa õilmed“), Sophia Vardi Boris („Esimesed tuuled“), Lutsu

Tint („Ärimehed“), Mats Mõtslase Eduard Bärens, Otto Nieländer Harald Rammul, Harald Veide, Bernhard Traurig („Kusta Poland“) Mati Marduse Marie ja Ilmari Jalakas, H. Trei ning H. Paju; siis veel Leina Saare Villi Vahtrik („Sihile“), Sillaotsa Oskar Vellmann („Anna Holm“), Johanna Kitzbergi Ilmar Järv („Halla-öö“) ja lõpuks Hindrey Mattias Mülkar ja Rosalie Abitar (jandis „Koopa-rüütel“).

Enne kui asuda nimetud tüüpide üksikasjalisemale vaatlemisele võib veel kord maini, et vaatamata nende kaunikesse hulga pääle, nende seas ei ole ühtegi igakülgsest arendatud tüüpi. Siin leidub samuti kui vanemas kirjanduses lihtsalt nimesid ehk kujusid, mis silmapilguks teose tegevuspinnale kerkivad episoodiliste kujudena. et samas jälle kaduda Selletõttu ei paku nad üksikult võetuna mingisugust huvitust vaatlemiseks, ega kannata mingi arvustust. Ainult teost üleüldiselt täiendavatena võib olla neil tähtsust. Sarnastena esinevad: B. Linde Paukson, Mõtslase H. Rammul, H. Veide, B. Traurig, O. Nieländer, Lintropi Märton, Marduse Hugo Trei ja Hans Paju, J. Kitzbergi I. Järv ning Hindrey M. Mülkar ja R. Abitar.

Järgnevatena tuleksid vaatlemisele üliõpilaskujud, mis jume-kamad, kui eelmised, ning käsitatud mingi üksikust iseloomjoonest, kuid mis ei sisalda endis mingi olulist väärtust üliõpilaskonna karakteriseemiseks. Nende iseloomjooned on liig üldinimlised ehk liig vähe kaaluvad meie seisukohalt. Mõnes neis ei leidu peaaegu midagi, mis laseks neis üliõpilasi näha, nende asklused ja üliõpilasnimetus on kaks erinevat asja, mis ühendand kirjaniku kapriis. See kategoria on kõige laialdasem.

Sarnastena vähetähtistena kujudena esinevad S. Vardi Boris ja Metsanurga Anton. Need on kaks sugulast kuju, kellel esiisaks Keskaja üliinimene Don-Juan, kes aga omalt esivanemalt vähe pärand. Meil võiks neid nimeta kirjanduslise terminiga „isamaa õilmete noppijad“. Boris, kes mitte „üks neist hallidest, kes tundmata ülikooli kodades kõnnivad“, tutvub teekonnal Krimmi Eesti neiu Lindaga. Oma kogemuse tõttu aimab ta kohe alguses, et „põhjapiiga“ talle võib saada huvitavate läbielamiste objektiks. Ta lähineb Lindale oma lõunamaalase otsekohesuse ja kirglusega. Linda on siiski liig ligipääsmata, kuid see veetlebki Boris'i, sest: „ta ei armasta kergeid võituseid ja sellepärast ei ahvatele teda labased, kergesti võidetavad naisterahvad. Teda veetleb just võitlus ise, see hingeline eelmäng, kus vaja mõistust teritada. Ta on esteet, armastab luulet, armastab enesele ümbrust luua. Ta ei hooli ühepäeva romaanidest“. (Esirn. tuuled lhk. 16).

Boris on sihikindel ning Krimmis tsüpresside all jõuab ta eesmärgile. — Samuti talitab ka Metsanurga Anton, kes valib enda ohvriks elus vilumatu talutarest võrsund ja Saksa koolist läbikäinud „isamaa õilme“, kellele ta valmistab ilusaid silmapilke ja romantilisi üleelamisi. Lõpuks päale mitmesuguseid juhtumisi saavutab temagi oma sihi, nagu ta lõunamaalasesest sugulane. Iga tahe võib see joon olla omane üliõpilasile, kuid eesõiguseks mitte, seepärast puudub nimetud kujudel tüübiline koloriit.

Tüsedana kujuna esineb Lutsu igavene üliõpilane Tint. Sel avantüüre armastajal isikul olla prototüüp, kellest Luts ta kopeerind. Siiski kahtlen, kas meie oludes leidub palju sarnaseid isikuid.

Täitsa iseäraline nähtus meie kirjanduslise üliõpilaskonna hulgas on Leina Saare Villi Vahtrik. See on mingisugune irreaalne üliõpilasest üliinimese kuju, mis vaevalt mõeldav meie oludes. Puhaskirjanduslikes suhtes esineb see ebamäärane kuju rariteedina, mis näitab, millise idealisatsiooniki võib ulata meie kirjanikkude loomavõim. — Villi Vahtrik on üliõpilane, kelle siht ülikooli ja konservatooriumi ühekorruga lõpetamises. „Ta sõidab kord päälinnast maale Põndakule, vagusamasse õhku tööd tegema. Siin aga sünnitab tema otse revolutsiooni vagusasse maaelusse. Ta peab kõnesid, etendab näitemänge, mängib viulit, juhatab tantsu, äratab vaimustust kõige suure ja ilusa järele, murrab neidude südameid, nagu kuivanuid pilpaid, algatab ühistegevust, õpetab talumeestele väljade korda ja muud põllumehe tarkust“. (Eesti kirj. 1913 lhk. 214). Päälinnas töötab ta ööd ning päevad, püüdes oma kõrgele eesmärgile. Ta töö on ka väga produktiiv: „terved virnad käsikirjasid ilmusid õhtuteks ja hommikuteks ta lauale. Mõtted lendasid nagu liblikad ta peaaigus, kirjumas ja sügavamad, ning otsisid pääs- teed, *ad meliorem...*“ (Sihile 209.). Kuid just siis, kui tal valmis määratu kogu teoseid, „vaimusünnitusi, mis terve ilm ahnelt enesesse oleks neelanud“. . . tuli tulekahju ning ei lasknud neid üliinimilisi saavutusi ilma ette astu. Vahtrikul kui üliõpilasel ei ole maise ilmaga midagi ühist, ta on ja jääb unistuseks, mis ainult idealisti pääs võib pesitseda.

Päälinna üliõpilasena, aga mitte sarnasena ebamäärasena, vaid harilikuna surelikuna esineb Sillaotsa Oskar Vellmann. See on oma kaaslinnalase täieline vastand. Ta on ka vaimurikas, on „palju teadmiste ja mitmesuguste huvidega noormees“, aga ta on ometi üks õnnetu maine hing, üks naisseitskonna tüübiline liige, keda säääl tujude täitmiseks tarvitakse, nagu keegi proua tähendab. Keegi

teine jututegelane karakteriseerib teda järgmiselt: „Majaomaniku poeg, aupärast üliõpilane, vedeleb terved semestrid Tallinnas ja filosoferib ning spioneerib. Meie proudad tarvitavad teda jooksu- poisina“ (Anna Holm lhk. 75).

Eesti kirjanduses leidub ka paar üliõpilasrevolutsjonääri tüüpi: Tuglase Felix ja Marduse Marie. Need on ainsad omataolised kujud Eesti kirjanduses, kuid vähe iseloomulised üleüldsuse mõttes. Need on ärevusaastate otsekohese produktina sündind üliõpilaskujud, samade kalduvustega. Tuglase Felix, tegev olles pörandaalusiseltsides, on täiesti andund omile kosmopoliitilisele ideele, mis eest taganevad isegi tunded, nii et nende asemel paistsid ta silmist „ainult osavõtmine ja hool oma ettevõtte vastu“ (Liivakell 145). See tüüp, olgugi mõnejooneliselt esiletoodud, võimaldab meile ettekujutuse tolle ülipõneva ajajärgu kalduvusist ning meeolust, kus oldi ühiskondliste ideede eest valmis surema. Kuna Felix ilma rahvusliku jumeta, on autor sedapüüdnud Mariele anda. See on kokku lugend oma iluavaate raamataist, mille arv koguni väike, läinud pää sotsiaalistiliste ideedega, on kaasa toonud pörandaalusist maruvaimustuse, millega ta asub isa mõisa koju sõites omi vabastuse aateid teoks tegema. Selle järelalusena on tal, kui „vabaduse suuremal jutlustajal ja ägedamal orjuse vastasel“, kuidas ta end nimetab, kokkupõrge isaga, mis traagiliselt lõpeb nii temale kui ka ta ettevõttele. Marie kui naisüliõpilastüüp on õige äpardand ning vähe huvitav.

Rohkem elulisenä ning tüübilisenä kujuna esineb B. Linde Anton Berg novellis „Heitl. ilmad“. Nimetud teos on küll kõigi meie kirjanduslikkude „variseeride“ poolt ühimeeliselt tunnistatud alaväärtuslikeks. See on õigustatud välja minnes puhas kirjandusliselt vaatepunktilt. Kuid ainult sellelt. Üliõpilaskonda iseloomustavast küljest on sellel teosel siiski tähtsust. Usun koguni, et tolle töö autor, olles tuttav kujutatud elu igakülgiste avaldustega, siin on paljastanud lehekülje meie üliõpilaskonna kulissitagusest elust. Anton Berg on üks „ümbervedeleja“ (Jõgever) üliõpilane, kellele osaks saand liikuda Eesti intelligentsi salongides, kes on vabanend „suuremast jaost omast talupojalikkusest — Eesti üliõpilase rahvuslisest tundemärgist“ (Heitl. ilm. lhk. 18), kuid kes väimliselt huvitudetu ja kelle tähtsam ning huvitavam jutuaine naistest. „Kui kusagil naistest jutt tekkis, oli Anton esimene ja viimane, kes neid rohke vaimuteravusega pilkas“ (Heitl. ilm. lhk. 17). Kuid see ei sega teda mõõda saata võõrastemajades öid: kord ühe õigusteadlase proua, kord vastujuhtuva saladuslise naisterahvaga, kes talle ise lähenevad. Võib arvata et arvustuse eitavus tingitud just sellele küju tüübilikkusest.

Ülejäänuid üliõpilaskujusid, nimelt Tammsaare, Aino Kallase ja M. Mõtslase omi, kui laialisema ulatusega, põhjalikumalt käsitud ning peenemaitsemisemaid psühholoogiliselt seisukohalt, võiks veel isesugusel põhjusemõttel klassifitseeri. Siin on tegu täitsa vastandiliste kujudega. Ühed on sarnased, mis ei oma mingisugust üliõpilase füsionoomiat, kelle psüühiline elu pole tingitud iseäralisest üliõpilaskonda puutuvist olulisist põhjustest, vaid kelle psüühilised läbielamised üldinimilised. Teisel pool seisavad tüübid, kelle hingeline elu on tingitud just igapäevsist üliõpilaskonna eluvastoludest.

Tammsaare kujutab omis teis üliõpilasi üldinimilisest küljest. Nende asklustel ja kannatustel ei ole sarnaseid reaalseid põhjusi, mis laseksid näha neis just üliõpilasi. Siin on kirjeldatud psühholoogilised konfliktid, mis võiksid juhtu iga inimesega, kes sugugi ei tarvitse olla üliõpilane.

Neid on üleüldse neli: Karl Raismik, Arthur Kulno, Rein Muhem ning Robert Muidu. Need on omas terves kogus kahvatumad ja ebahuvitavad kujud, kellel nagu juba mainitud, puudub reaalne ilme. Nad on huvitavad ainult vaadetuina puhaspsühholoogiliselt vaatepunktilt. Nende psüühiline elu, — tingitud vahekorra- naise, omab täiesti üldinimilise koloriidi. Kõige rohkem võib meile huvitav olla Rein Muhem, üliõpilase joodiku kuju, kuid meie elus liig läbikulund. Mihkel Kampmann karakteriseerib neid omas artiklis „Impressionistlik uusromantism mujal ja meil“ (Eesti kirj. 1913 lhk. 446): „Üksikud kujud on peaaegu kuni karika- tuurideni stiliseeritud, vindunud ja väsinud rahvusvahelised subjek- tid, ebamääraste äärjoontega siluetid, millel tõelusega mingit sarna- dutst ei ole, mille tagant Eesti nooresoo tüüpused ja originaalsid ei tohi otsida“. Iseäranis selgub Tammsaare üliõpilaskujude udu- sus ja kahvatus kui mainime, et tema esimese psühholoogilise no- velli „Pikad sammud“ päätegelased Heinrich ja Otto, kellel sama psühholoogiline interest, nagu nimetud üliõpilaskujudelgi, esinevad ajakirjanikkudena. Võiks arvata et Tammsaare on tarvitand oma hilisemate kujude juures üliõpilase nimetusi mitmekesisuse mõttes.

Koguni teistsugused on A. Kallase ning Mõtslase üliõpilas- tüübid. Need on reaalsed kujud, kelle psüühiline elu sisaldab palju üliõpilaselikke elemente. Need on ka kõige elulisemad, täieliku- mad ning eestipärasemad. Vaatleme kõigepäält Mõtslase stud. theol. Bärens'i. Juba esimesest silmapilgust selgub, et see on reaalne elust võetud tüüp. Bärens on kõigepäält elumaitaja. Juba see, „et isa tahtmine see oli, mis õpetaja ameti huvitavaks tegi . . . ja ka see, et säääl palk parem pidi olema, kui mõnel küla arstil, või väikesel advokadil“, juba see teaduskonna valimiseks mõju-

andev põhjus valgustab Bäreksi sisemist ilma. Ta on üliõpilane, kes vastu võtnud ilma järelekaalumata põhjused ning vaated, mis ümbruskond pakub, mis väljaspoolt näivad nii meelitavad, nii ilusad, iseäranis talutarest võrsund „teadusjüngriks“. Need imbuvad ta lihase ja luusse ning näivad talle täitsa loomulikkudena, ning tal ei tule kordagi meele järele mõelda nende reaalse tagajärgede üle. „Igal seisusel on ju oma au“, — harutab Bäreks, „kui kellegile osaks antud üliõpilaseks saada, siis on teised kohustatud ka tema eest nii palju kulutama, kui tema seisukord nõuab“ (Kusta Poland lhk. 10.) Selle seisukorra tähtsamad momendid on „restoranid ja näitlejannad üksikutes kabinettides . . . . . korporatsioon“ (lhk. 10). Ta ei mõtle selle üle, kust tulevad seisukorda toetavad tuhanded, tal ei tule meelega, et ta raha kulutamine võimaldud teiste vähemaga leppimisest ja mitmest asjast äraütlemisest. Sest „inimene on ainult ükskord noor . . . . Ja seltsimeeste seas lõbusat õhtut lubada — olgugi näitlejannadega ühes . . . seda peab juba sellepärast, et elu tunda.“ Ja „kui noorus mureta on olnud ja elujõud puudustega võitlemistes purustamata — sellest võib alles tõsine teaduse mees saada“. Sarnased on väited, millega Bäreks oma teguviisi vabandab. — Bäreksi kuju on nähtud autori poolt liig ühekülgseks, kujutatud liig tumedais värvides, kui tendentseose eitav kuju.

Kõige tähelepanemisväärisemaks ja kordaläinumaks üliõpilastüübiks Eesti kirjanduses tuleb pidada Aino Kallase Ants Raudjalga. Tal puuduvad mõned jooned, mis vähendavad ta täielikkust, kuid ta on tähtis kui täitsa eestipärane tüüp, tingitud meie oludest. Iseäranis väärtuslikuks teeb selle kuju asjaolu, et A. Raudjalg ei ole kujutatud ainult üliõpilaseks; see periood on võrdlemisi lühidalt ainult pääjoonis kirjeldatud, vaid meie tutvustume ka tema arenemisega, nii ütelda, pärastise A. Raudjala saamislooga. — A. Raudjala elu seisab koos vastoludest. Juba lapsepõlves sünnib ta hinges põhjusemõtteline konflikt. See on paratamatult perekonna koosseisust: „ühelt poolt jumalakartlik, alandlik ja unistav isa, teiselt poolt tegeliku mõistusega, arvustav ema — ja nende vahel nende omadusi pärinud poeg Ants“. Alguses oli ta ideaaliks isa. „Isa kõrgusele oleks tahtnud ta saada — isa seisis ta silmis igast kiitusest ja laimusest kõrgemal“. Kuid edaspidi, mitmesuguste juhtumiste mõjul, hakkab ta tähele panema ema, kelle olemasolust ja siisaadik nagu ei teadnud. Ta silmad avanuvad ja ta näeb: igal pool on midagi emast. Emale lähenedes tutvub ta tema hinge mõistulise iseloomuga, millele võõrad isa unistused ning luulelised kalduvused. Siin sünnib esimene kokkupõrge isa poolt Antsu hinge istutatud

kalduvuste ja emalt omandud vaadete vahel. Ilusad mõttekujutused ja unistused, mis isa tõenduste põhjal näisid reaalistena, on kokku langend. Ants tuleb kunni Jumala olemasolu juures kahtlemiseni. Kui ta esimest korda selle asemel, et minna kiriku, läheb karja, „ei tahtnud ta midagi mõteldä, kuskil sääil südame põhjas oli midagi haavatut ja hellitut, nii haiget, nii katkikistut“. (lhk. 39) Pääle esimest hingelist konflikti oli Ants seisukorras, mis seda haava paraneda ei lasknud. „Ühelt poolt hoidis teda tugev ja vana side isa küljes kinni, keegi ei saanud isast nii aru, kui tema, tema üksi mõistis, mis isa sõnades ilusat oli. Teiselt poolt tõmbas teda ema poole hilja ärganud sugulustunne, vähe aja eest märgatud sarnasus mõtetes ja olemises“ (lhk. 41).

Selle vastolule, võib olla suurimale, mis hävitas Antsu hingelise ühtluse, järgnes palju teisi, iseäranis Tartu keskkoolis. Juba see kroonu õhkkond, mis võõras igale Eesti kooliõpilasele, oli ebakohane Antsu hingelaadile.

Kõigepääle mõjusid masendavalt Antsu vaimlise arenemise pääle need ametnikud-kooliõpetajad, kellele usaldatud, õnnetusks, meie keskkoolides õpilaste kasvatamine, siis üleüldine ebaloosulik õhkkond, mis valitsemas koolis. Ikka ja ikka sünnib Antsu hinges konflikte: ta jääb ükskõikseks töö vastu, ta tegevustotsiv vaim kivineb iseäranis pääle tähtsama ettevõtte — Eesti keele tundide sisseseadmise katse keskkooli — kokkulangemist, millest ta kinni haarand kõige oma emast päritud tegevushimuga. See oli raske hoop Antsu iseteadvusele ning usule iseendasse, ta lähenes koguni enesetappele. Juba enamalt oli ta võõrdund kodust, sääline lihtsus ei rahuldand teda. Üle saades sellest kriisist on ta täitsa murtud, jõutu iseseisvaks tööks, talle jääb ainult tunnistada; „ma olen võidetud“.

Ants Raudjalg kui üliõpilane on kujutatud EÜS:i liikmena teatavast ajajärgust. See oli seltsi värvide küsimuse aeg. Ants astus seltsi sarnasena, kui ta väljakujunend keskkoolis: ilma mingi otsekoheste huvideta, oli ta üliõpilasena ikka vastuvaidlemas, ikka pilges ja pistja. Otsustavalt astub ta koosolekul värvide vastu välja ning annab mõjuva hoobi tervele ettevõttele. — Tal on palju poolehoidjaid, olugi et tal kindlat seisukohta pole. Ta ise ütles arvustaval seisukohal olevat: ta otsis igalt poolt vigu, kuid otsis ainult, paranduse katseid ta ei teind. „Ainus asi, mis tähtis oli, see oli inimestes rahulolematust ärata — iseenese ja olude kohta“ (lhk. 115.) Ta lähines vast küpsetud üliõpilasile, et neid oma mõju alla saada. Temas oli „teatud vaimlise raiskamise tung, — ikka neid kõige puutumatuid valida“ (lhk. 115). Ta ise tunnistab

enda kohta : „Minust on suurekstegev klaas saanud, mille läbi haiguseidusid vaadata võib, kui kellegil seks lusti on“ (lhk. 118). Ta saab aru, et ta jõutu loovaks tööks, ja kui Madisson tähendab, et oleks tarvis põhjalikku uuendust meie üliõpilaskonnas, siis ta vastab : „ Oleks küll vaja, aga seda ma ütlen sulle, ei sina kõlba selleks, ega mina ka mitte“ (lhk. 121). Oma vastaste kohta tähendab ta : „Kui ma tõtt räägin — ma saan neist omas sisemises südames väga hästi aru, nendest samadest, keda ma pilkan. Sest just värvid, — need puuduvad meil, — meil on nüüd kord see meie must tagasein. Ja see on kui värviline vikerkaar nende tumedas taevas, kui nad omale värvilisi, kirjused mütsisid ette võivad kujutada“ . . . (lhk. 122) — Ants Raudjalg esineb tüübilisena „jõutuna hingena“. Selleks on mõjuvad olnud ta läbielatud murrangud, kuid veel rohkem mõõduandev oli ehk terve sugukonna väsimus : see määratu esivanemate orjahigi ning hiljutine isa jõukulutus haridusastmele tõustes. Vaadeldes isa poolt kokku seatud sugupuud, selgub talle see paratamatu traagilikkus. „Mis meist saab“, see küsimus kerkib talle silmi ette, kuid ta leiab paratamatu vastuse : „Väetist Venemaa põldudele . . .“ (lhk. 132). Ants Raudjalg on kõige täielikum, elulisem ning peenemaitselisem üliõpilastüüp Eesti kirjanduses. Temas on ka kõige rohkem eestipäras : A. Raudjalg on otsiv Eesti üliõpilane pärit murrangu ajast. Ta on kujutatud igakülgsest, surnuks vaigitud on ainult ta vahetõde naisega.

Täielise välise vastandina Ants Raudjalale esineb Pärt Madisson. See on üliõpilane, kes omal jõul lihtsa talupoisina ülikooli jõuab ja kes kõik maapoisi arenemisastmed seakarjasest kunni sulaseni läbikäind. Seitseteistkümnendaastasena keskkooli jõudes on tal kindlad tuleviku plaanid : ta eesmärk on karjäär. Selle saavutamise abinõud on tema arvates järgmised : „Vene keel, see on esimene tingimine“, rääkis ta — „sääli pole teha midagi. See peab täitsa sula olema“. „Ja siis see talupoeg, kes meis igasühes natukene kõvasti kinni istub. Selle peab maha raputama, maksku mis maksab“ (lhk. 69). On arusaadav, et ta oma eesmärgi saavutamiseks Vene ülikooli kui kõige kohasemmal sellelt seisukohalt kavatseb sisse astu. Ta kaob ka Venemaale, et kergema vaevaga ennast kõrgemale upita. Saab aga sääli mitmesuguseid päivi ning tuuli tunda, ning jõuab omas arenemiskäigus nii kaugele, et tal uuesti silmapiirile ilmudes punane särk seljas. Omis pääjoonis on Pärt Madisson üliõpilastüüp, kes läheb Venemaale ning ilma igasuguse sidemeta kodumaaga sääli venestub.

Aino Kallase Ants Raudjalg ja Pärt Madisson ning Mõtslase Eduard Bärems, need kolm kuju moodustavad selle enamvähem tüübilise triio, mis on iseloomustand enne ning praegu iseloomustab Eesti üliõpilaskonda. See on triio, mis kombineerub mitmesugustes variatsioonides, kuid mille iseloomulikumad jooned jäävad samuks, nagu nad esile toodud Aino Kallase ning M. Mõtslase teostes. Huvitav on tähelepanna, et just need kaks tüübilikumat kuju on loonud Aino Kallas — võõramaalane. See on teatud garantiiks tema kujude tüübilikkusele, sest arvan, kõrvalt vaatelejale selguvad kõige ennemini iseloomulikumad jooned.

Omas üksikasjalisemas ulatuses on A. R. ja P. M. teatavast murrangu ajast pärit olevad kujud. Need on isikud, kes on pidand omas arenemiskäigus tegema pikki hüppeid, on lihtsast seakarjasest ehk mõnest muust mõne aasta jooksul saand akadeemilise hariduse omanikuks. Siin on olnud palju teeotsimisi, kahtlemisi, on palju tulnud rajada lihtsalt liiva pääle. Neil ei olnud loodud kindlat traditsiooni, mis oleks kergendand nende otsimisi. Iseäranis trehvavad selles suhtes on P. M. sõnad: „Kui keegi meie eest muret peaks, kuid nagu me tuleme. Kui mõne aasta pärast valmis oleme, siis naerdakse ja näidatakse sõrmega, kui meie kohmetud oleme“ (lhk. 72). Ja kui Ants Raudjalg talt pärib, miks meil nii vähe iseloomusid, siis vastab ta väga trehvavalt: „Meie ei söö küllalt! Meie kasvame nimelt kõik, kuhu tuul tuhiseb, võtame oma toidu säält, kus juhtub, kas või soost!“

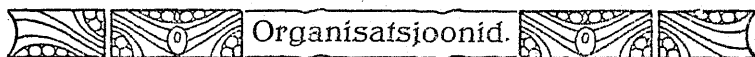
Ants Raudjalas on peegeldund Eesti üliõpilase sügavam tragöödia, siin on kujutatud üliõpilane, kes ei ole suutnud andu võõra kultuuri mõju alla, vastu võttes aegade jooksul kujunend ning vormund kuid võõrast traditsiooni, vaid enda riisikol otsind omapäras teed. Just sellest küljest on Aino Kallase A. Raudjalal suurem väärtus.

Kui meie, läbivaatand kõik kujud, üles seame küsimuse, missuguselt vaatepunktilt võib olla huvitav üliõpilaskonda käsitav Eesti kirjandus, siis võib küll kahtlemata ütelda, ei mingisuguselt. Kui võtame ka kõige lihtsama vaatepunkti, selle, millest meie oleme ülemal vaadelnd üliõpilastüüpe, peab siiski tunnistama, et ta meie nõudmisi ei täida. Juure lisades viimastena käsitatud kolmele tüübile iseloomustavad jooned, mis laialipillatud terves kirjanduses, saame üleüldistava pildi, mis õige hõre ning paiguline. Veel vähem pakuvad üliõpilaskujud kirjanduse tõsisele harrastajale, kes vaatleb ja hindab neid puhasesteehtiliselt kriteeriumilt. Ainukesena erandina selles suhtes võib esineda Ants Raudjalg.

Lõpuks võib tekki küsimus: millega tuleb seleta sarnane vähene üliõpilaskonna kujutus kirjanduses. Kõigepäält mõjuandev nagu mainitud, muidugi kirjanikkude vähene üliõpilaskonna elu tundmine. Kuid vähem tähtsad põhjused ei ole ka meie kirjanduse üldine madal tasapind ja viimasel ajal meie kirjanduses valitsend voolud. Tol ajal, kust pärit varemalt ilmund kujud, oli realism iganend, asemele astusid uuemad, nagu sümبولism ning impressionism. Kirjanikke ei huvitand enam reaalsed asjad, maised kujud. Oli tähtis ainult harilikust ilmast lahutatud probleem, sümbool ja tunne.

Kuid loodame, et mitte kaua ei ole üliõpilaskonda kujutav kirjandus sunnitud vaeselapsena kiratsema. Võib olla, et varsti saavutame teokseid, mis huvitavad meie seisukohalt, seda enam kui oletame, et väljakujunend üliõpilaskond, mida võiks kujuta, millest Ants Raudjalg, ehk küll ebamääraselt ja pateetlikult unistas: „Tuleb teisi, meist vägevamaid, vähemate nõuetega, vähem enese kasa püüjaid, kui meie, kes kodusest mullast lahti ei lase, kes mingisugust tööd ära ei põlga, mis neid kodumaa külge võiks kinnitada. Kes puhastustööd üleskooritud käistega ei karda, vaid oma järeletulijatele lõikusepidud ja kiigetantsud, küpsed kobarad juustes, järele jätavad“.

J. T—n.

Moskva Eestli Üliõpilaste Seltsi aruanne 1915—16 õpiaastal

on meile kätte saadetud. Esitame temast siin järgnevad andmed

1. sept. 1915. oli MEÜS:is 96 liiget: 36 vilistlast, 1 toetaja liige ja 59 üliõpilast. Õpiaasta jooksul on juure tulnud 16 liiget, vilistlase nimekirja üle viidud 5, eemale jäänud 4. Sellega 1. sept. 1916. 108 liiget: 41 vil., 1 toetaja liige ja 66 üliõpilast. 13 vil. ja 14 üliõpilast on sõjateenistuses.

Teadusharude järele on vilistlastest: 15 jur., 5 rer. merc., 4 pharm., 3 med., 2 agr., 2 math., 1 techn., 1 arch., 1 rer. nat., 1 phil. et theol., 1 vabak. ja 1 astr.; üliõpilastest: 18 rer. merc., 8 jur., 7 phil., 9 agr., 6 rer. nat., 3 arch., 4 hist., 3 med., 1 mech., 1 ing., 1 mus. ja 1 pharm.

Seltsi tegevus on sõjaegistest mõjudest hoolimata edukas olnud. Pääsjalikult tehti tööd sisemise elu korraldamise ja omavahelise läbikäimise elustamise sihis.

Seltsi vilistlased asutasid vilistlaskogu, millega ligem side vilistlaste ja üliõpilaste vahel loodi. Asutati pikaaja laenu kapital ning kunsti ja kirjanduse osakond.

Üleüldiseid koosolekuid peeti 12, nendest 1 aasta- ja 1 erakorraline koosolek. Koosolekutest võtsid osa 41% Moskvas elavatest üliõpilastest. Seltsi juures asusid järgmised komisjioonid ja sektsioonid: a) kirjanduse komisjioon, b) jura sektsioon, c) kunsti ja kirjanduse osakond, d) ekspertiis komisjioon, e) töökomisjioon, g) pidukomisjioon ja h) Moskvas ravitsusel olevate haavatutele ja haigetele Eesti sõjameestele abiandmise komisjioon.

Kirjanduse komisjiooni liigete arv oli 14. Koosolekuid oli aasta jooksul 16, neist tegelikka 6, kõnekoosolekuid 6 ja segakoosolekuid 4.

Tegeiikkudel koosolekutel olid harutusel kõnede korralduse, reamatukogu täienduse, ajakirjanduse tellimise j. m. küsimused. Kevadisel semestril algatati kirj. komisjioonis kunsti ja kirjanduse osakonna asutamine, mis pärast seltsi osakonna laadi omandas.

Kümnest kõnekoosolekust pani toime kirjanduse komisjioon 7 ja kunsti-kirjanduse osakond 3. Kõnelesid 5 üliõpilast:

Joh. Semper: 1) Eesti keele uuendamise põhjused. 2) Prantsuse kirjandus (I. Parnasslased, II. Sümbolistid). 3) Futurism. 4) Belgia kirjandus. 5) Teater iseseisva kunstialana.

K. Liidemann: MEÜS-i praegune arenemise järg.

A. Havakivi: Ühistegevus, tema põhjused ja ülesanded.

E. Jõgi: Kasvatusteaduse põhijooned.

H. Kõiva: Gustav Suits.

Keskmine osavõtjate arv — 18. Pääle selle korraldas kunsti ja kirjanduse osakond teeõhtu mitmesuguste eitekannetega. Raamatukogus oli õpiaasta algul 143 köidet 173 rbl. 82 väärtuses, aasta lõpul 240 köidet 273 rbl. väärtuses. Lugesilaulal käisid 7 Eesti ajakirja ja 5 ajalehte. Raamatukogu on tarvitatud 254 korda: ilukirjandust 220 k., eestikeelset teaduslikku kirjandust 28 k., vene- ja saksakeelset kirjandust 6 korda. Ilukirjandust tarvitati autorite järgi: O. Luts — 9,1%; F. Tuglas 5,5%; K. Rumor 5,0%; Suits, Aho, Aavik — 4,6% Kallas, Kampmann — 3,2%; Hansen, Prants, Tammsaare — 2,8% teisi vähem. Tõlkeid, kogutõid tarvitati 330 o.

Jura sektsioon pidas 4 tegelikku ja 1 kõne koosoleku. Sektsioon töötas peamiselt kodumaa omavalitsuse uuendamise küsimuse kallal. Kõne pidas vil. A. Kuks, Baltimaa omavalitsuse küsimusest

Pidukomisjioon korraldas ühe pidu Kooliõpetajate Maja saalis, millest 200 rbl. 04 k. üle jäi, Pool sellest oli Eesti laatsareti hääks määratud. Laatsareti komisjioon astus ühendusse M. Eesti Seltsi laatsareti komisjiooniga. Üle 30 inimese käis kord nädalas lähemais linnajagudes haavatuid vaatamas, neile lugemise materjali ja muid tarvitusi viimas. Pääle endiste leiti veel 105 haiget ja haavatut. Komisjioon asutas iseseisva raamatukogu parema ja uuema kirjanduse muretsemiseks haavatutele.

Seltsi sissetulekud on väljaminekutega 1501 rbl. 27 k. pääl tasakaalus. Pool väljaminekutest on antud laenusid.

Väike palve.

Meie üliõpilaselu korraldusküsimusi on valgustud juba õige mitmest küljest; peab aga tunnistama, et käsitatud on pääjoontes ikka aine ideelist külge; puhaspraktilist materjali oleme „Üliõpilaste Lehe“ veergudel leidnud võrdlemisi vähe. Natuke statistilist materjali ankeedi põhjal, andmed üliõpilaste nimekirja põhjal, mis aga teatavasti täielik ei ole ja vigadega, mitmesugused teated organisatsioonide tegevuse ülevaateist — see on vist kõik, mida võib materjalina tarvitada väidete ehituseks. Täitsa korraldamata on mitmesugused statistilised teated nii üliõpilaste kui ka üliõpilaste organisatsioonide kohta, andmed, mis igakord ei nõuakski ankeeti, vaid mis kättesaadavad oleks organisatsioonide enesete kaudu, kes vastavaid teateid saadaks järjekindlalt iga perioodi takka kuhugi kokku, ütleme „Üliõpilaste Lehe“ toimetusse, kus neid ümbertöötataks, et ilmutada valmis materjalina. —

Huvitav on, näit., ainelise abiandmise korraldus s/meestele üksikutes organisatsioonides. On selge, et meil võrdlemisi vähe on üliõpilasi, kes välist abi kunagi ei tarvita; elu näitab, et laenuid eraisikutelt ja rahaasutustest kõiki nõudmisi veel ei täida, oma organisatsioon peab ka siin aitajana esinema.

Mõtlen tähendatud ainet pikemas artiklis käsitada: pööran sellepärast vastava materjali saamise keskkorralduse puudusel kõikide organisatsioonide poole palvega (omal ajal puudutin seda suusõnal) mulle lahkesti vastu tulla võimaliku rohke materjali saatmisega.

Tähtsamad küsimused oleks:

1. Mis kujul on asutused s/meestele aineliseks abiandmiseks (kapitalid, kassad ühendatud üleüldise kassaga ehk eraldi j. n. e.)

2. Asutuste ajalugu (asutamise aasta l); korraldus (eri reeglid selle kohta põhjuskirjas või mujal); sissetulekud (maksud, pidud j. n. e.); tarvitusel olevate kapitalide suurus; a b i a n d m i s t e s u m m a d aastate järele; abisaanute % üleüldisest liigete arvust; täitmata soovide %.

3. Abiandmise korraldus (toetussummad ehk tagasi maksetavad laenud, pika ehk lühikeseaja laenud, % % -ga ehk ilma, % norm, laenusummade ülemmäär, laenude kindlustus, tagasimaksu tähtaeg; vahetegemine laenusaamises liigete juures j. m.).

Tean — etteseatud küsimused puudutavad organisatsioonide sisemist elu; tahaks aga ometi loota, et see takistuseks ei ole mu palve täitmiseks. Kui siiski korda ei lähe täielikku arvude materjali saada ega pakkuda, ülevaadet abiandmise korraldusviisidest suudan ehk ikka anda.

Võimalikult täieliku materjali palun adresseerida: Tallinna Linna pank.

J. Naaris.

Eesti üliõpilaste organisatsioonide vahekord.

(Kompromissprojekt).

1.

E. üliõpilaste org-nide vahekorra otstarve on E. ü. org-ne ja üliõpilasi üksteisele lähendada, ühiseid ettevõtteid teaduse, kunsti, kirjanduse ja spordi põllul toime panna ja ühiseid asutusi elule kutsuda.

2.

Nende sihtide kätte saamise eest hoolitseb org-de vaheline asemikkudekogu.

3.

As-kogu kokkukutsumiseks, selle koosolekute ettevalmistamiseks ja as-kogu poolt pääle pandud ülesannete täitmiseks valib as-kogu 3—5 liikmelise juhatus, kelle asukoha as-kogu ära määrab.

Märkus: Juhatusse valitakse organisatsioonid.

4.

Igal üliõpilasorg-nil on as-kogus järgmiselt hääli: iga täis 50 liiget annab ühe hääle, viimne puudulik 50 ainult siis, kui selles üle 2. liikme, igal org-nil on aga vähemalt üks hääl.

5.

As-kogu astub kokku vähemalt ühe korra aastas. Esimest korda määratakse koht org-nide kokkuleppimise järele, iga järgmise koosoleku koha määrab eelmine as-kogu koosolek ära, kuna koosoleku aja lõpulik kindlaks määramine as-kogu juhatus hooleks jääb.

6.

As-kogu koosolek on otsustamisvõimeline, kui vähemalt $\frac{3}{4}$ vahekorras seisvatest org-dest on esitatud.

7.

As-kogu võib otsusi teha ainult neis küsimustes, mis päevakorda on võetud.

8.

Koosoleku päevakord peab vähemalt kuus nädalat enne as-kogu koosolekut kõigile org-dele kätte saadetama.

9.

Kõik tähtsamad elinõud ja ettevõtete kavatsused peab enne as-kogu otsustamist vähemalt kuu aega enne koosoleku päeva vahekorras seisvatele org-dele tutvustamiseks ja seisukoha võtmiseks kätte saadetama.

10.

As-kogu otsused kõigis küsimustes pääle vahekorra muutmise ja lõpetamise, uute ettevõtete ja asutuste elulekutsumise ja p. 20 ettenähtud vahekorrast välja astunud org-ni vastu võtmise, tehakse absoluutse hääleteenamusega ja on vahekorras seisvatele org-dele kohustavad.

11.

Üleüldise vahekorra muutmise ja lõpetamine ning uute ettevõtete ja asutuste rajamine peab ühel häälel sündima. Ettevõtetele ja asutustele, mis üksmeelist poolehoidmist ei leia, võivad osavõtjad org-nid iseseisva korralduse luua.

12.

Üksiku org-ni sisemise elu, tema töökava, sihtide, iseseisvate väljaastumiste ja ettevõtete kohta ei võta as-kogu seisukohta.

13.

Vahekorra alla lähevad kõik sennised ja tulevased ühised ettevõtted.

14.

Iga ettevõtte alaliseks asjaajamiseks valitakse toimkond iga ettevõtte jaoks eraldi määratud korras.

15.

Toimkonnad töötavad põhjuskirja piirides as-kogu poolt vastu võetud juhatuskirja järele.

16.

Üksiku toimkonna liikme tegevuse eest toimkonnas vastutab org-n, kelle asemikuna see liige esineb.

17.

As-kogu valib omale revisjoni komisjoni (kolmeliikmelise), mille liikmed üheski toimkonnas ei ole.

18.

Üksikud toimkonnad ja revisjoni komisjoni annavad aruanded vähemalt üks kord aastas as-kogule ära.

19.

Vahekorra kohustus lõpeb selle org-ni kohta ära, kes oma väljaastumisest as-kogu juhatusesele teatab.

Märkus: Osavõtmine ettevõtetest, mis suuremaid alalisi kulusid nõuavad, peab tähtajaline olema. Enne tähtaja lõppu ei või ükski org-n ennast ainelistest kohustustest lahti ütelda.

20.

Välja astuja org-n on kohustatud välja astumist põhjendama. Tunnistab as-kogu väljaastumise põhjendatuks, siis võib org-n ka edaspidi ilma hääletamisele tulemata uuesti vahekorra astuda. Vastasel korral võetakse org-n uuesti vahekorra $\frac{2}{3}$ hääle pooltolemisel.

T. Nälgi kapitali juure asutatava üliõpilaste organisatsioonide vahelise ekspertiistoimkonna eelnõu.

(Kompromissprojekt).

1.

Ekspertiistoimkonna ülesandeks on teadete korjamine abitahtjate üliõpilaste ainelise seisukorra üle, nendele abirahade ja laenude määramine summadest, mis sünnitavad Nälgi kapitali igaaastased protsendid ja tagasimakstavad laenud ja väljaantud laenude kontrollereimine.

2.

Eksp-toimkond seisab koos Tartu, Peetrilinna ja Riia üliõpilaste org-de asemikkudest.

3.

Igal osavõtjal org-nil on as-kogus üks hääl ja üks asemik.

4.

Toimkond tuleb kaks korda aastas kokku, vaatab temale juhitud laenu ja abiraha sooviavaldused läbi, määrab abiraha ja kontrollereib välja antud laenusid.

5.

Toimkonna jooksvaid asju ajab kolmeliikmeline juhatus, mis alaliselt Tartus asub ja teiste toimkonna asemikkudega kirjavahetuses seisab. Toimkonna juhatuse valivad toimkonna liikmed sügisel või talvisel ühisel koosolekul.

6.

Juhatus kaitseb as-kogu otsusi abiandmise asjus T. Nälgi kapitali valitsuse koosolekul.

Laenu saamise tunnistused kirjutatakse laenusaaaja poolt Nälgi kapitali valitsuse nime pääle, kuhu ka kõik tagasi makstud laenusummad lähevad.

Nälgi kapitali valitsusel on õigus asemiku läbi eksp- toimkonna koosolekuist osa võtta ja toimkonna tegevuse üle aru pärida.

7.

Abiraha võivad saada kõik osavõtjate org-de liikmed, kelle kohta toimkonnal kindlad teated on olemas.

Abirahade ja laenude jaotamisel tuleb silmas pidada ainult abiraha või laenusooija ainelist seisukorda ja neid olusid, kus linnas abisaaaja õpib, kuna seda, kus org-nis ta liige on, arvesse ei võeta.

Kui abitarvitajad ühel mõõdul puudust kannatavad, on ees-õigus abisaamiseks sel, kes org-nis või Eesti seltskonnas tegev on ja kodumaa kulturatööst osa võtab või kelle kohta teated olemas, et ta pääle õppimise lõpetamise kodumaa kulturatööst saab osa võtma.

8.

Eksp.- toimkond on otsusvõimeline, kui $\frac{3}{4}$ osavõtjatest org-dest on esitatud Koosoleku ajast tuleb 6 näd. enne seda org-dele teatada. Iga ettepanek ja küsimus otsustatakse liht häälteenamusega.

9.

Eksp.- toimkonna tegevusest antakse aru iga aasta kõikides Eesti ajalehtedes. Nälgi kapitali valitsusel ja igal osavõtjal org-nil jääb õigus revisiooni teha toimkonna tegevuse üle.

Väga austatud Üliõpilaste Lehe toimetus!

Üliõpilaste Lehes nr. 5. propageerib hra Karl Reitav J. Aaviku keeleuuenduse mõtteid, uut ainult sellepoolest pakkudes, et ta elavaks näituseks on, kui ruttu minu kartused on tõeks saanud. Ma kartsin keeleuendamise käigus nimelt erakondlisi nähtusi. Hra Karl Reitavi kirjutuses ilmutab end „parteigängertum“ kõige puhtamal kujul. Iseseisva mõtte asemele — mille poolest J. Aavik sümpaatlik on — astub kirgline poolehoidmine partei-propaganda varjukülgedega. Nende varjukülgede šekka loen mina — hulga muu seas muidugi — järgmisi lauseid minu kohta:

„Südantkosutav tundus päältnägijale, kuidas ta gentlemanlikuse ja puhta pesu atribuudid hõlma all, esmalt keeleuendusele üleannetult surmakella löi, aga siis, asetatud silm silma vastu uliste keele nähtustega, kähku variseerliku kuue selga kahmas.“

Ühel teisel kohal: „Loodame, et hra K. A. H. saab kartma ja häbi tundma salvamast, pisikesi ja suuri asju segi ajades, võltsides ja väändes, et aga pihta anda.“

Oletades, et Eesti kõrgemal tasapinnal minust teisiti aru on saadud, kui hra Reitav mind mõista oskas, luban ma, et nimetatud herra tõendused võlgu jääb, kus kohal ja kunas ma keeleuendusele surmakella olen löönud, kus ja kunas ma variseerliku kuue selga olen kahmanud, ning millal ma midagi olen võltsinud. Kihutus-töö eetika peab paraku sarnaseid etteheiteid võimalikuks, ilma et sisemist sundust tuntakse ka tõendusi otsida. Peaks aga herra Reitavil tahtmist olema väljaspoole propagandat asuda ja üleüldis-tuttavaid aumõisteid silmas pidades tõendusi tuua, siis loodan ma et Üliõpilaste Leht mulle vastuseks ruumi lubab.

Mis muidu minu seisukohasse keeleuenduse asjus puutub, siis peaks ta neile Üliõpilaste Lehe lugejatele selge olema, kes minu poleemikat J. Aavikuga on lugenud. Ei muuda asja, kui kõne all olevas numbris hra H. Visnapuu seda seisukohta teises valguses näeb kui mina ise. Kindel on ja kindlaks jääb, et ma enesele iga uuenduse ettepaneku asjas vastuvõttevabaduse jätan ja et minult keegi nõuda ei või, mina peaksin keeleuendusele igas asjas järele andma, ka niisugustele, nagu seda herra Hendrik Visnapuu on, kes kirjutada võib „publikumi ignorant“, kuna ta publikumi ignoreerimist mõtleb.

Aupaklikult K. A. Hindrey.

Vastuseks hra Hindreyle.

Keeldun otsustavasti hra Hindreyga edaspidi pikemalt asja üle vaidlemast. Seekord lubatagu ainult järgmist tähendada.

1) Et hra H. keeleuenduse punane vastane on olnud, seda publikumile esitanud läbi naeruvääritava prisma, seda nõõganud, seda pisendanud sinepi ivakeseni, seda millalgi tõsiselt ei ole võtnud, teiste sõnadega — „surmakella“ talle löönud, tohiks küll päevaselge olla. Imelik (mõnes suhtes kiiduväärtki), et hra H. seda ise nüüd salgab. Aga tõde on kangekaelne. Kutsun tunnistajaks

„Postimehe“ viimased aastakäigud, inimliku tõetunde ja lehelugejad. Tuletatagu meele hra H. „Tartu kirju“. Kas ei olnud see hra H. kes sääl igal võimalikul ja võimatul juhtumisel naeruhimulist hulka keeleuudusega püüdis kõditada, kord siit teri leides, kord säält. Uuendatud lausejärjestus ristiti „juudi keeleks“, tehti võllanalja uute sõnadega jne. Keeleuudendus oli siis veel uus, nagu teada, vast pungast puhkenud, ja suur hulk on ikka kergeusklik. Seda enam pieteeti oleks võinud hra H-l olla nimetatud liikumist rii-vates. Edasi viitsitagu pilku heita kõige muu pääle, mis hra H. keeleuudendusest on kirjutatud, maha arvatud ainult see osa sui-sest poleemikast, kus ta J. Aaviku keeleprogrammi üksikasjaliselt oli sunnitud läbi arutama. Mõistlik lugcja — eks kannä see kõik sõjakäigu tunnismärke? Sääl on rida vemmelvärssse, skandalihimulisi vastuvaidlusi, jäljetoone jne, varjunimedeta ja ilma, mida kõiki ühendab läbi lõikavana esinev hirvitav ja salvav noot. Hra H. ja kõik umbusklikud lugegu vanu „Postimehi“.

Oma mineviku tegevust vabandada pütüdes sõnab hra H. : ta võivat endaleiga uuenduse ettepaneku asjas vastu võtte vabaduse jätta ja talt ei võivat keegi nõuda, et ta „igas asjas peaks keeleuudajaile järele andma“. Kallis aeg! Kus ja kes? Et keeleuudenduselgi, nagu igal vaimlisel liikumisel, on oma puudused, naeruväärised, ebakohiad, ei ole keegi mõelnud salata. Ja et liikumist arvustavalt tuleb võtta, seda veel vähem. Kä meie oleme rõhutanud seda asjaolu oma artiklis, mida hra H. kahjuks ei ole märganud. Jah, hra H., kõiki ei või tõesti vastu võtta! Paraku ei ole hra H. kunni tänavuse suveni minu teada kuskil avalikult tõendanud, et keeleuudajate ettepanekuist kä midagi tohiks vastu võtta, ega nende tööd tunnustavalt maininud, kõnelemata sellest, et ta tegelikult uuendajaile millalgi miski vähegi tunduvaid mõõndusi oleks teinud. Ainult naernud on ta ja pilganud. Sellepärast ongi ta — niipalju kui ta kä ei rabeleks — keeleuudenduse vastane olnud ja talle surmakella lõõnud.

2) Nagu lugejad mäletavad, lõppes Aavik- Hindrey poleemika sellega, et Postimehe päätoimetaja, pääle selle kui ta hra H-l oli lasknud oma vaimurikkuse mobiliseerida ja keeleuudenduse kahtlasse valgusse heita, viimase jämedate sõnadega ja pimedä vihaga oma lehes aresti alla pani. See oli ajalooline päev, kus keeleuudajad „andeta kingseppadeks“ nimetati ja kõigist nende programmist kriips läbi tõmmati, risti ja põigiti. Sellele absoluutsele eitamisele ei järgnend, mida lugejad kä mäletavad, hra H. poolt mingi seletavat märkust, ammu veel protesti niuksatustki. Ometi olid „Postimehe“ päätoimetaja read mõeldud just lõppesõnaks ja kokkuvõtteks Aavik- Hindrey poleemikalle. Edasi teame „Päevalehest“, et isegi süüta „väikesed keelelised märkused“ Joh. Aavikule koju tagasi saadeti, vist sellepärast, et jämedate keelevigade parandamine „Postimehe“ päätoimetaja närvide pääle käis. Kä sel puhul ei ole hra H. ilmale kuuldavalt häält tõstnud. Ei! Vaid ta on koguni südamerahuga sallinud, kuidas „Postimees“ järgnevil päivil oma kitsast ruumi dilettantide laintustele keeleuudenduse materdamiseks ja enne veeuputuslike keele projektide esile toomiseks lubas (kuna varem J. Aaviku asjalik vastus ruumi puudusel trükkimata jäeti). Kä lõpuks, kus nende ridade

kirjutaja, vere kihama minnes, noorpõlve ja vaba mõtte nimel niisuguste võitlusviiside vastu protesteerida julges, nimetab hra H. seda „partei gängertumiks“ kõige puhtamal kujul. Nende faktide valgustusel esineb meile hra H. kuju väljaspool iga erakondlust ja üpris unendusmeelsena, ainult, et ta „kõiki uuendajate ettepanekuid vastu ei saa võtta“.

Meil oli ja on õigus küsida, kuidas võis hra H. oma artiklid päälkirjastada „uuenduse kaitseks“ ja seda vagalt sallida, kui ta oma talus sama uuendust taheti risti lüüa. Et hra H. uuendusmeelsus, nagu nägime tegelikult jalad taeva poole esineb, oleme õigupoolest õrnasti öelnud, kui „variseerliku kuue selga kahamises“ tähendime. Mis põhjuse! see tülikas riidevahetamine ette võeti, jäägu siin vaatlemata

3) „Võltsimise“ all mõistsin ma hra H. juures seda, et ta keelelist liikumist väärvalgusse on püüdnud asetada, mõnede üksikute ettepanekute kulul kogu keeleuuendust fütsitades. Ta küsib — millal? Tänapäev on õige unutilikka inimesi. Kahe, kolme viimase aasta jooksul. Siin on jälle „Postimehe“ aastakäigud, mis hra H vastu prokurööridena esinevad. Võtku vaevaks hra H. neid lehitseda. Käsi südame pääle, hra H., kas ei ole Teie keeleuuendusest mitme aasta jooksul juttu tehes ikka ja alati juttu teinud ühtlasi ainult mõnest „loobuma“, „teenus“, „kogemus“, või „jaunis“, mis teile ei meeldinud, lõpust — ism, mis teile naiselik tundus, o restitueerimisest, mis teile liig pöörane näis, lisaks uuendud sõnajärjestusest, mis Teie õigele keeletundele juudi keele moodi kõlas. Siin on teie ainevald. Ma ei või ometi tõsiselt võtta teie vastust Joh. Aaviku poolt esitatud keeleprogrammile, mis helja tuli, mis teile pääle sunniti ja mille üksikud punktid Teile ette dikteeriti.

4) Mis hra H. minu artikli iseloomustamiseks lausub, on puhtasti inimlik ja ei tarvitse jonnimist.

5) „Eesti kõrgema tasapinna“ poole appelleerides on hra H. igatahes õieti teinud. Kuidas see ta uuendusvastast võitlustaktikat hindab, näitab keeleuuenduse tulevane arenemiskäik.

Karl Reita v.

Väiksed teated.

Surnud.

Post. teatel langes jõulu-aegistes võitlustes Riia väerinnal alamleitnant Karl Frikhoff, rer. nat., (Sakala).

Noor õpetlane A. J. Pärna suri 3 dets. Peetrlinnas. Umbes 7 a. eest lõpetas ta mäeinstituudis õppimise ja võitis enesele peagi tubli õpetlase lugupidamise kirjatöödega geologia ja paläontologia vallas. Esimese töö — ülema devoni ammoniitide ja trilobiitide kirjelduse eest määras temale Mineralogia Selts Antipovi nimelise auraha. 1916. a. kevadel kaitsis ta väitekirja mäeinstituudi paläontologia õpetoolile astumiseks. „Pvl.“

25. XII. 16 langes Riia all alamleitnant Karl Lammas, elektrotehnika instituudi üliõpilane. Karl Lammas on sündinud 6. II. 1895 Helme Koorkülas, õppis Peetrlinnas gümnaasiumis,

mille 1915. a. kevadel lõpetas; sama aasta sügisel astus elektrotehnika instituuti. 1916. a. algul Pavlovi sõjakooli astunud, viibis sügisest saadik tegevas väes. „Peal. Teat.“

Ülikooli lõpetanud.

Eelmisel p. a. lõpetasid arstiteaduskonna Tartus: Alma Martin, Katarina Otto ja Anna Sossi; nendest Alma Martin ja Anna Sossi cum laude. Viimane nimetati jaanuaris ülikooli naistekliiniku ordinatoriks järgmise kolme aasta päale.

Loodusteaduse osakonna lõpetasid Alice Raudkats, Lucie Martna-Nipmann ja Alma Ein-Abarenkov.

Ülikooli ajaloo-keeleteaduskonna on lõpetanud Aleksandrine Pedussar.

Riia politehnikumi keemia jaoskonna lõpetasid jaanuaris Georg Gross, Vironia liige ja Martin Sander, REÜSi liige, mõlemad esimese järgu diplomiga.

Novembrikuul lõpetas Riia politehnikumi kaubanduse osakonna REÜSi liige O. Uustal cand. rer. merc. aukraadiga. Võeti Moskva Aleksandri sõjakooli.

EÜSi liikmed Karl Preisberg ja Adam Bachmann tegid õigusteadlised riigieksamid, esimene Moskvast, teine Peetrilinnast, mõlemad esimese järgu diplomiga.

R. Kleitsmann (EÜS) ja H. Multer (enne EÜS) lõpetasid Tartu ülikooli arstiteaduskonna arstidena. Mõlemad kevadest saadik sõjateenistuses.

Usuteaduskonna lõpetasid ja tegid konsistoriaal eksamid Tallinnas Aleksander Alver, Aleksander Kuusik ja Artur Sommer.

Riia politehnikumi lõpetasid novembrikuul veel Ludvig Saukas, ehitus-inseneri jaoskonna ja August Kerem, põllutöö jaoskonna.

Sõjaväes.

EÜS: i liigetest lõpetasid sõjakoolid; Odessas — A. Kruus, K. Zimmermann, A. Adler, H. Kruus; Taschkendis — K. Einberg, K. Soonberg.

MEÜSi liigetest on sõjaväes: Aleksander Eschstamm, rec. merc., Elmar Jobson, agr., Aleksander Jürgenson, rer. merc., Eduard Jõgi, ing., Karl Kamal, rer. nat., Theodor Käärik, jur., Hans Kõiva, rer. merc., Karl Lillepuu, agr., Joh. Semper, arch., Edgar Soovik, rer. merc., Rihard Tiitso, agr., Rihard Uuritamm, math., Oskar Ööpik, jur.

Tartu üliõpil. alamleitnant Hugo Möldre on 23-29 dets. lahingutes ülesnäidatud vahvuse eest Georgi kuld sõjariistade saamiseks ette pandud. M. on ühes Läti polgus roodu komandöriks. „Post.“

Jaanuari lõpul määrati N-Novgorodi sõjakooli Mart Saarepera, rer. nat., E. Ü. S. Ühenduse liige, ja A. Sand, rer. nat., sama org-ni liikmekandidat.

Praktilise usuteaduse asjad.

Õp. Olaf Sild, kelle valimisest praktilise usuteaduse õpetoolile Eesti keele jaoks eelmises numbris teatasime, ei leidnud ülemalt poolt kinnitust.

Tema asemele nimetati õp. J. Kõpp, esite dotsendiks, pärast erakorraliseks professoriks.

O. Sild on 13 dets. usuteaduse magistri eksamid lõpetanud ning saab kuuldavasti mõnele teisele usudeaduskonna õpetoolile, mis praegu vaba.

Prof. J. Kõpp

on sündinud 28. okt. 1874 Helme kihelkonnas, Oldre vallas. Õppis Valga Eesti Peetri kiriku koolis, Valga linnakoolis, oli lühikest aega kodukooliõpetaja, siis 1893 II — 1896 I Treffneri eragümnaasiumis Tartus. Lõpetas 1896 I eksternina Riia Nikolai gümnaasiumi ja õppis 1896—1906 usuteadust ning omandas 1906 cand. theol. kraadi. Üliõpilasena oli EUS-i liige.

1907 oli prooviaastat Palamusel, siis 1907 II — 1909 II Pärnu poisslaste ja tütarlaste gümnaasiumis usuõpetuse ja Eesti keele kooliõpetaja, 1908 valiti Laiuse õpetajaks, kus 1909 saadik ametis.

Prof. Kõpp pidas esimese ettelugemise 30 jaan. 1917 teema üle: Praktilise usuteaduse ülesannetest. Ettelugemine oli Eesti keeli, venekeeliste sissejuhatuse ja kokkuvõttega lõpus ning peeti suurearvulise kuulajate hulga ees, kus päale ülikooli ja fakulteedi esitase ja hulga üliõpilaste rikkalikult ilmunud oli Eesti publikumi, nagu see momendi kohane.

Toimetuse poolt.

Käesoleva numbril ilmumine on viibinud tuttavatel põhjustel, mis praeguse aja tingitud. Neilsamadel põhjustel ilmuvad ka kaks puuduvat numbrit sedamööda, kuidas materjali kogub. Toimetus loodab, et lugejad seda lahkesti vabandavad.

Järgmise aastakäigu päale on tellimine avatud. Esimene number ilmub hiljemalt järgmise poolaasta alguseks. Kulude suurenemise pärast on otsustatud tellimishinda tõsta: Ü, L. järgmise aastakäik maksab üliõpilastele 1. 50k. mitteüliõpilastele R. 2. —

Trükivead.

lhk. Ü. L. nr. 5	on trükitud	tuleb lugeda.
126, 20 rida alt:	vingest	süngest
128, 11 " "	sümpatiid	sümpaatiad
127, 1 " ülev.	kujusid	mõjusid
128, 22 " alt	kohti	kihti
129, 21 " "	tõotanud	tõendanud
131, 13 " "	Vaielus	Vaieluses

Vastutav toimetaja ja väljaandja mag. U. Grunthal.

Tegev toimetus: E. Gross, R. Kangro-Pool, A. Luha.

Доволено военною цензурою — Юрьевъ, 15 февраля 1917 г.

Üliõpilaste Geht

ilmub 8 korda õpiaastas, 4 numbril semestris.

—— Tellimishind ——

aastas ühes postikuludega 1.75 kop., üliõpilastele 1.25 kop., üksik number 25 kop.

Address: Tartu (Юрьев, Лифл.)
Noor-Eesti.

Toimetuse kõnetunnid:

iga teisipäev ja reede kella 12—1
Noor-Eesti ruumides — Tartus,
Rüüfli uul. 4.